

JÜL VERN

ARXİPELAQ ALOVLANIR

Tərcüməçi:
Əkbər Ağayev

qanun nəşriyyatı

JULES VERNE

**L'ARCHIPEL
EN FEU**

Roman XIX əsrin iyirminci illərində yunan vətənpərvərlərinin azadlıq uğrunda göstərdiyi qəhrəmanlığa həsr olunub. Hadisələr istiqlal savaşının son mərhələsi ilə bağlıdır və təxminən birillik dövrü əhatə edir. Müəllif bu dövrü ona görə seçib ki, Yunanıstanın istiqlaliyyəti uğrunda mübarizənin ən maraqlı və dramatik lövhələrini qələmə alsın. Obrazlar arasındakı mürəkkəb və gərgin konflikt tarixi hadisələrin istiqamətinə uyğundur. Hadisələr təxminən əlli il sonra yazılsa da, Yunanıstanın bu günü ilə səsləşir.

“Arxipelaq alovlanır” Jül Vernin tarixi romanlarının zirvəsi hesab olunur.

MÜNDƏRİCAT

BİRİNCİ FƏSİL

Açıq dənizdə gəmi 9

İKİNCİ FƏSİL

Üz-üzə 25

ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Yunanlar türklər əleyhinə 37

DÖRDÜNCÜ FƏSİL

Varlının məyus evi 49

BEŞİNCİ FƏSİL

Messina sahili 68

ALTINCI FƏSİL

Arxipelaq quldurlarının izincə! 82

YEDDİNCİ FƏSİL

Gözlənilməz hadisə 98

SƏKKİZİNCİ FƏSİL

İyirmi milyona bəslənən ümid 112

DOQQUZUNCU FƏSİL

Arxipelaq alovlanır 124

ONUNCU FƏSİL

Arxipelaqda əməliyyat138

ON BİRİNCİ FƏSİL

Cavabsız qalan siqnallar156

ON İKİNCİ FƏSİL

Skarpantoda müzaidə.....180

ON ÜÇÜNCÜ FƏSİL

«Sifanta» gəmisində.....196

ON DÖRDÜNCÜ FƏSİL

Sakratif.....210

ON BEŞİNCİ FƏSİL

Nəticə222

İlk dəfə Azərbaycan dilində nəşr olunan bu romanlardan birincisi – “Arxipelaq alovlanır” XIX əsrin 20-ci illərində yunan vətənpərvərlərinin azadlıq uğrundakı mübarizələrinə, onların Yunanıstanın istiqlaliyyəti naminə göstərdikləri qəhrəmanlığa həsr olunmuşdur. Romanın fransızcası ilk dəfə 1884-cü ildə ayrıca kitab şəklində çap olunmuşdur. Jül Vernin bir çox əsərləri hələ yazıcının sağlığında dərhal başqa dillərə tərcümə olunub yayıldığı kimi, həmin əsər də tezliklə dünya dillərinə, o cümlədən elə həmin 1884-cü ilin axırlarında rus dilinə də tərcümə olunmuşdur. Bu əsər Jül Vernin ən yaxşı tarixi romanlarından biridir.

Məlumdur ki, Jül Vern həmişə öz elmi-fantastik və tarixi romanlarında təsvir etdiyi ölkələrin, xalqların həyatı haqqında maraqlı məlumat verməyi də unutmur. Asılı və ya müstəmləkə vəziyyətində olan ölkələr, öz azadlığı və istiqlaliyyəti uğrunda işğalçılara qarşı mübarizə aparan xalqlar haqqında danışanda Jül Vern milli azadlıq hərəkatına rəğbətini, zülmkarlara qarşı nifrətini gizlətməmiş, bütün varlığı ilə azadlıq carçısı olan, xalq işi uğrunda mətanətlə vuruşub qəhrəmanlıqlar göstərən surətləri xüsusi məharətlə təsvir etmişdir. “Arxipelaq alovlanır” əsərində də müəlli-

fin yunan xalqının tarixi qəhrəmanlıq mübarizəsinə demokratik mövqedən yanaşdığı və Osmanlı imperiyasının Balkanlardakı siyasəti əleyhinə olduğu aydın hiss olunur. Romanda təsvir olunan hadisələr Yunanıstandakı azadlıq müharibələrinin, demək olar ki, son mərhələsi ilə bağlıdır və təxminən bir illik dövrü əhatə edir (1827-ci ilin oktyabrından 1828-ci ilin sentyabrına qədər). Jül Vern bu dövrü məhz ona görə seçmişdir ki, Yunanıstanın istiqlaliyyəti uğrundakı vuruşmaların ən maraqlı, ən dramatik lövhələrini qələmə alsın və hadisələrin inkişafının yüksək zirvəsini göstərə bilsin. Müəllif bu məqsədinə nail olmuşdur. Onun yaratdığı əsas və ikinci dərəcəli (həm tarixi şəxsiyyətlər, həm də müəllifin uydurduğu) surətlər arasındakı mürəkkəb və gərgin konflikt tarixi hadisələrin əsas istiqamətinə uyğundur, obrazların xarakterinin açılmasına imkan verir. XIX əsrin 20-ci illərində baş vermiş Yunanıstan hadisələrinə o dövrün mütərəqqi adamları, qabaqcıl yazıçılar və sənətkarlar öz münasibətlərini bildirmişlər. Bayron, Puşkin və Hüqo öz əsərlərində yunan xalqının azadlıq mübarizəsini tərənnüm etmişlər. Məşhur fransız rəssamı Ejen Delakruanın “Xiosda qırğın” adlı lövhəsi Yunanıstanda baş vermiş həmin hadisələrin təəssüratı altında yaranmışdı. Bayron özü bu hadisələrin şəxsən iştirakçısı idi və 1824-cü ilin 19 aprelində türklər tərəfindən mühasirədə olan Missolongi şəhərində vəfat etmişdir. Jül Vern öz romanını həmin hadisələrdən təxminən əlli il sonra yaratmış olsa da, yunan xalqının öz milli istiqlaliyyəti və azadlığı uğrundakı mübarizənin pafosu romandakı obrazlarda və ustalıqla yaradılmış səhnələrdə yaşayır və sonralar Yunanıstanda baş vermiş hərbi çevrilişdən sonra, xalqın demokratik hüquqları uğrunda mürtəcə hərbi xuntaya qarşı mübarizəsi ilə səsləşir.

BİRİNCİ FƏSİL

Açıq dənizdə gəmi

1827-ci il oktyabrın 18-də, axşam saat beşə yaxın kiçik bir Levant¹ gəmisi, küləyə tam əks istiqamətlə üzərək, qaranlıq düşənə qədər Koronsk körfəzinin girəcəyində yerləşən İtilon limanına çatmağa tələsirdi.

Vaxtilə Homer bu limanı “Etil” adlandırmışdır. Bu liman İoniy və Egey dənizlərinin əmələ gətirdiyi və öz cizgiləri ilə Cənubi Yunanıstanı çinar yarpağına oxşadan üç dərin şırımdan birinin üzərində yerləşmişdir. Kənarları mişardişli yarpağı xatırladan bu yer qədim Peloponnes – indiki Moreyadır. Həmin şırımlardan birincisi – Koronsk körfəzi Messina ilə Mani arasındadır. İkincisi – Marafon körfəzi böyük bir yarım dairə şəklində Lakoniyanın sərt sahillərinə qısılmış, üçüncüsü – Navpliysk isə Lakoniya ilə Arqolidanı bir-birindən ayırır.

İtilon limanı da həmin körfəzlərin qərbində yerləşən Koronsk körfəzi üzərindədir. Bu liman Mani diyarındakı dağ silsiləsinin qolu olub, şərq sahilini ayri-üyrü şəkildə dövrəyə alan Tayket qa-

¹Levant – italyanca “Şərq” deməkdir. Bir zamanlar Aralıq dənizinin şərq sahillərindəki ölkələr və Yaxın Şərq belə adlanırdı. (Tərc.)

yalarının ortasında əmələ gəlmiş dərin çökəklikdə gizlənmişdir. Etibarlı dayanacaqlar, suyun əlverişli dərinliyi, İtilonu hər tərəfdən əhatə və müdafiə edən təpələr bu limanı Aralıq dənizi küləklərinin həmişə əsib-coşduğu bu sahillərdə ən yaxşı sığınacaqlardan birinə çevirir.

İtilon körpülərindən baxanda, şimal və şimal-qərb tərəfdən əsən şiddətli küləyə əks istiqamətlə yan alan gəmini görmək olmazdı. Gəmi hələ sahildən altı-yeddi mil məsafədə idi. Hərçənd hava çox aydın idi, ancaq ən uca dərli yelkənlərin ucları belə aydın üfüqdə güclə seçilirdi.

Lakin sahilin aşağı tərəfindəki gəmini heç kəs görə bilməsə də, yuxarıdan, kəndin üst tərəfindəki hündür qayalıqdan gəmi çox yaxşı görünürdü. İtilon qədim Kelafanın qala hasarlarının əlçatmaz ətklərindəki uçurumlar üzərində amfiteatr şəklində yüksəlir. Kəndin üzərində bir neçə köhnə qüllə görünür – bunlar köhnə xarabalıqlardır, lakin ionik sütunları və kapitelləri indi də İtilon kilsəsini yaraşlıq göstərən Serapis məbədinin o maraqlı və diqqəti cəlb edən xarabalıqları qədər qədim deyil. Bu qüllələrdən bir az kənarda sadə rahiblərin kilsə ibadətinə yığışdıqları yarıunudulmuş iki-üç kiçik kilsə vardır.

Burada “kilsə ibadəti” sözlərini necə başa düşmək lazım gəldiyini, həmçinin “kalukerlər” adlanan Messina rahiblərinin kimlər olduğunu izah etmək də yerinə düşər. Budur, həmin rahiblərdən biri elə indicə kilsədən çıxmışdır və biz onun görkəmini eynilə təsvir edə bilərik.

O zamanlar Yunanıstanda din hələ bütperəstlik əfsanələri ilə xristian ehkamlarının çox qərribə qarışığından ibarət idi. Çox zaman dinə inanan adamlar antik allahların özünü də yeni dinin müqəddəsləri hesab edib, onlara səcdə qılırdılar. Hətta indi, cənab Anri Bellin qeyd etdiyi kimi, onlar “qədim dövrün yarım-